

Министерство Республики Саха (Якутия)

МКУ «Муниципальный орган управления образования» МР «Сунтарский улус (район)»

МБОУ «Эльгайская средняя общеобразовательная школа имени П.Х. Староватова»

11 кылааска төрөөбүт литературатыгар халандаарынай-тематической былаан.

Нэдийнээс – 2 чаас, сүлгэ – 68 чаас.

Үүрэнэр кинигэлэрбит: Н.И. Филиппова, М.М. Попова “Саха литература” 11 кылаас, Дьокуускай, Бичик, 2013 с.

Рассмотрено:

На заседании МО

Рук. Петрова М.А.

cat

От « » 20 г.

Согласовано:

Заместитель директора УУР

С.С. Винокурова

От 30 августа 2016 г.

Утверждаю:

Директор МБОУ

С.В. Игнатьева

Игнатьева С.В.

От 08.09 2016

Быһаарыы сурук

Үлэлиир программа “Норуот айымныта уонна” литература», 5-11 кылаас ,Дьокуускай,1996с. Саха республикатын Үөрэбин министерствота бигэргэппит программатыгар олоҕуран оноҕулунна.

11 кылааска саха тылын үөрэтиигэ үлэлиир программа “П.Х. Староватов аатынан уопсай үөрэхтээhin орто оскуолата “ муниципальний бюджетнэй уопсай үөрэхтээhin тэрилтэтин үөрэбин программатыгар тирэбидэ.

Төрөөбүт литературалы орто оскуолаңа үөрэтии билингни кэмнэ маннык сыйалы-соругу туруорар:

- сахалыы литературалы сэргээн,кэрэхсээн,сатаан,өйдөөн ааҕарга үөрэтии;аахпыты бэйэ сайдыытыгар туһанарга туһулааһын;
- ийэ тыл уус-уран күүһүн,кэрэтин,тыл илбинин,хомухунун оҕоҕо кыра сааһыттан ингэри;
- Уус-уран айымныны,араас геройдарын туһанан төрөөбүт норуот олоҕун,историятын,култууратын,үгэстэрин,сиэрин-майгытын арыйы;кини аналын,олоҕу диринник,таба өйдүүргэ үөрэтии;
- төрөөбүт тылынан уус-уран айымны айыллар үгэхин,кистэдлэнгин,араас нымматын билиһиннэри;
- үөрэнээччи айымнылаахтык толкуйдуур уонна аяар дьоҕура тобулларыгар суол аһы;
- уус-уран айымныны уран тыллаах,ураты дьоҕурдаах,талааннаах дьон аяарын өйдөтүү.

Саха литературалы оскуолаңа үөрэтии программатын сүрүн туһаайылара:

1. Норуот тылынан уус-уран айымныта сахалыы уус-уран литература силиһэ,төрдө буоларын аахсан,уус-уран литературалы фольклору кытта ситимнээн үөрэтии.
2. Айымныны идеинэй төсхолунан эрэ буолбакка,уус-уран ситиһийитин,үөрэнээччигэ сайдыыны,литературнай үөрэбиирини төһө биэрэр кяхтааҕын сыйаналаан талыы уонна танты.
3. Уус-уран айымныны аяар арааҕын,литература теориятын өйдөбүллэрин түмэн,бөлөхтөөн биэрии.Ону үөрэнээччи болюйоро,бэйэтэ туттарга эрчиллэрэ.
4. Талан үөрэтии уонна талан ааҕыы хайысхатын тутуһуу.Оҕону баҕаран турал үөрэнэргэ,бэйэнин бэйэ санаатын, сатабылын,дьоҕурун сыйаналыырга уһийуу.
5. Үөрэнээччи аяарга үоронср, холонор кыаҕы биэрии,тэрийини.сөлтөох үөрүйэби, сатабылы ингэри, дьоҕура сайдарыгар ирдэбили туруоруу.

3-с сүхүөххэ үөрэтийн ис хохонно.

Уус-уран айымныны ааџарын таһынан,саха-литературата үөскөөбит уонна сайдан кэлбит суолун билижиннэрэр соругу тууорабыт.Ол иһин уус-уран айымны историзм принципин тутуһан,литература сайдытын (литературный процесс) сүрүн түһүмэхтэринэн сааыланна.Суруйааччы олоҕу көрүүтэ ,философията,эстетикэтэ,айар маастарыстыбата,ураты стилэ анаан-минээн үөрэтиллэр.

Ханык баџарар киһи үрдүк уус-уран таһымнаах айымныны ааџыыгтан дуоҕуйар,туох эмэ санааҕа тиийэр.Оттон үөрэнээччисыйа сайдан иһэр ојотук өйүгэр-санаатыгар,иэйиитигэр уус-уран айымныыттан сөптөөх хоруу булан,дьону-сэргэни,олоҕу сылыктыы,быһаара,сыаналыны үөрэнэр.

10-11 кылааска саха литературатын үөрэтийн түмүк ситиһинтэ.

1.Үөрэнээччи билийтэ уонна сатабыла.

- ✓ айымныны билэр,өйдүүр туһугар кудуччу, сүүрдэн,сыныйан,талан ааџар;

Булгуччу ааџан билихтээх:

- ❖ Сахалыы суруллубут aan мангтайыг айымныны;
- ❖ Мангтайыг суруйааччылар А.Е.Кулаковской, А.И.Софронов, В.В.Никифоров, Н.Д.Неустров биирдии бөдөн айымныларын А.Е.Кулаковской, А.И.Софронов олохторун кэпсээниң кытта дүүрэллээн философской хохонноруттан;
- ❖ П.А.Ойуунуский олобун кэпсээниң кытта дүүрэллээн хохонноруттан уонна” Кыһыл Ойууну”;Эллэй,Күннүк Уурастыырап хохонноруттан; Күндэ биир кэпсээниң, Эрилик Эристиин, Амма Аччыгыйа биирдии сэһэниң, Суорун Омоллоон “ Күкүр Уус “ драматын;
- ❖ Ааттара тиллибит поэттар,суруйааччылар И.Арбита..Алтан Сарын айымныларыттан;
- ❖ Сэрии кэминээби литературуттан 3-4 автор 2-3-түү айымнытын;
- ❖ Билингни суруйааччылар Николай Якутский “Төлкө” романын,Семен Данилов.Баал Хабырыыс, Иван Гоголев,Петр Тобуруокаг,Сергей Васильев хохонноруттан уонна биирдии бөдөн айымныны;
- ❖ Софон Данилов, Далан, Николай Лугинов айымныларыттын биирдии романы эбэтэр сэһэни;
- ❖ 3-4 эдэр автор 1-2-лии айымнытын.
- ❖ 10-ча хохосну уонна 2-3 кэпсээниң айымныыттан быһа тардыны өйтөн ааџар:

- ❖ классик суройааччылар А.Е.Кулаковской, А.И.Софронов, Н.Д.Неустроев, П.А.Ойуунускай олохторун, аяар үлэлэрин толору, атын 3-4 суройааччы олоңун сүрүн түгэннэрин эбэтэр сорох айымнытын айыллыбыт историятын билэр;
- ❖ ўөрэппит айымнытын туһунан сүрүн эбэтэр утарыта сыанабылы билсиеэр, айымныны өйдүүргэ, ырытарга туһанар;
- ❖ саха уус-урган литературага сайдыбыт сүрүн түһүмэхтэрин билэр; түһүмэх сүрүн уратытын, бэлиэ айымныларын, олох хаамытын, уларыйытын кытта ситимнээн өйдүүр;
- ❖ суройааччы сатабылын, аяар стилэ, тыла-өхө тухох уратылааьын болжойор, өйдүүр;
- ❖ литература ўөрэжин сүрүн өйдөбүллэрин, терминнэрин билэр, уус-урган айымныны өйдүүргэ ырытарга туһанар;
- ❖ автор олоңу анааран көрөр өйө-санаата айымнытыгар көстөрүн, ол арыллар сүрүн нымматын өйдүүр;
- ❖ литература ўөрэбэр уонна критикатыгар тахсар үлэ сүрүн көрүнгүн (монография, ыстаратай, анаарыы (обзор), сыанабыл, реферат уо.д.а.), уратытын арааран билэр. Айымныны сыныйан билэр, өйдүүргэ туттар, туһанар.

2. Йөрэнээччи тылын сайдыыта:

- ❖ сахалыы ыраастык, ылбајайдык, санаатын сааылаан сангарар;
- ❖ уус-урган айымны көрүнгүн, истиилин тутуһан хоһоонноохтук, уус-ураннык аабар, кэпсиир (сихилии, талан, кылгатан, аян);
- ❖ бүтүн айымныны эбэтэр быха тардынын литература теориятын өйдөбүллэрин туһанан ырытар, сыаналыыр;
- ❖ проблемнай тиэмэб биир эбэтэр хас да айымныга олоңуран толкуйдаан, тойонноон өйтөн сурыйар;
- ❖ аахпыт айымныга, көрбүт киинэбэ, спектакльга, видео, телевизор киинэтигэр, ойуулур-дъүүнүүр искусство айымнытыгар о.д.а. бэйэтин санаатын, сыанабылын этэр, сурыйар;
- ❖ литература, публицистика тиэмэтигэр ыстаратай, очерк, репортаж, реферат сурыйар, иһитиннэрии, дакылаат онорор;
- ❖ литература, публицистика айымнытыгар аннотация онорор, литературнай-критический үлэни конспектыыр;
- ❖ бэйэ сурыйар үлэтигэр былаан, тезис, конспект онорор; эпиграбы, цитатаны сатаан туһанар;
- ❖ литература олох уус-урган кэрэхитэ, туоһута буоларын учуюттаан, литература матырыйаалынан араас дъүүлэхийнгэ, диспукка, конференция ѥа кыттар. бэйэ санаатын олохтоохтук дакаастаан этргэ эрчиллэр;
- ❖ норуот тылынан айымнытын стилинэч оствуоруйаны, чабырбаьы, ырыланы, тойүгу, ойуокайы аяарга, толорорго холонор:

- ❖ уус-урган литература истиилин тутуһан, араас көрүнгэ, жанрга айан холонор, сурыйар;
- ❖ литература-тиэмэтигэр радионан, телевизорынан биэрий, биэчэр сценарийн сурыйар.

Үтүк өйдөбүллэри үөрэнээччигэ инэрийн түмүгэ.

- киһи сайдылаах уонна ситиһиилээх буоларыгар төрөөбүт тылынан ааҕы суолтатын өйдүүр;
- уус-урган литератураны тылынан искуство ураты көрүнүн быынытынан съианалыыр;
- тулалыыр эйгэ туунан билии-көрүү, ааҕы көмөтүнэн кэнниирин-диринниирин өйдүүр;
- норуот айымныта уонна уус-урган литературата саха төрүт олоҕун-дъаҕааҕын, историятын, тылын-өһүн, култууратын көстүүтэ буоларын өйдүүр, съианалыыр;
- Саха сирин, Россия уонна Аан дойду норуоттарын чулуу айымныларын ааҕан, атын норуот култууратын, литературатын ытыктыыр;
- үтүөнү-мөкүнү, сырдыгы-харанданы арааран, сиэри тутуһуу, амарах, аһыныгас, дьонгио кыһамнылаах майғы үчүгэйгэ тиэрдэрин өйдүүр.

11 кылааска тиэмэнэн үөрэтэр чааҕы наардааҕын.

11	Саха литературата Аҕа дойду сэриитин кэмигэр. Уустук кэм литературата. Саха билингни литературата. Саха литературата сана кэм кирбиитигэр 1986-1990cc. Хатылааҕын. Олохтоох автор айымнытын үөрэтии Барыта	14 чаас 16 чаас 20 чаас 9 чаас 2 чаас 2 чаас 68 чаас
-----------	---	---

САХА ЛИТЕРАТУРЫГАР КАЛЕНДАРНАЙ – ТЕМАТИЧЕСКАЙ БЫЛААН 11 кылаас

№	Күнэ-дьыла	Ыытыллыбыт күнэ	Уруок темата	Дьиэбэ үлэ	Бэлиэтээхин
1	Б-5.09.16 А-7.09.16	5.09.16 7.09.16	5-с түһүмэх Саха лит-та А5а дойду сэриитин кэмигэр. (1941-1945cc.)	3-6 стр. конспект суруйу.	
2	10.09.16	5.09.16	С.С.Васильев - Борогонской (1907-1975) олобо, айар үлэтэ. Кылбаңнаа эрэ кылыһым!	6-12 стр. бэлиэтэнэн аабыы.	
3	Б-12.09.16 А-14.09.16	8.09.16 12.09.16	Кылбаһыйар кыраан уута	14-16 стр. Аабыы, кэнэтэн кэпсииргэ бэлэмнэний.	
4	17.09.16	13.09.16	Буойун поэт-Т.Сметанин (1919-1947cc.)	Олоубун уонна айар үлэтин конспект, кэпсииргэ бэлэмнэний.	
5	Б-19.09.16 А-21.09.16	14.09.16 21.09.16	«Кырдык иһин кыргыс», «Үчүгэйин даа тыыннаах буолар».	Аабыы. «Сирдээби дьолу билэбин» ейтөн суруйу (дьиэбэ үлэ).	
6	24.09.16	24.09.16	Г.И.Макаров - Дьюон Дъаңылы Ханан сэрии бүттэбинэ	Хонооннору аабыы, ыйыт. бэлэм	
7	Б-26.09.16 А-28.09.16		Биңиги иһэбит...	1 хоh-ну өйгө үөрэтий	
8	1.10.16		Суругунан үлэ темалара: - Буорах сыйтаах хонооннор. - Саха саллаатын уобараһа сэрии кэминээби литератураһа.		
9	Б-3.10.16 А-5.10.16		Д.С.Федоров - Дмитрий Таас-детектив сурыйаачы. «Кының көмүс хоруоп»		

		Сэхэн. Кооперативы халааһын	38-44стр.	
10	8.10.16	Киринээн бандыыгтартган күрээчинэ	Сиһилий кэпсииргэ бэлэмнэний.	
11	Б- 10.10.16 А- 12.10.16	Ныныкан- харана олох сиертибэтэ	Үрьтган кэпсииргэ бэлэмнэний.	
12	15.10.16	Өйтөн суруйу «Иннэри Дъарааһын муңатыйыта» эбэтэр «Оччотообу дьон уонна билинги дьон баайга-дуолга сыһыаннара».	Талан ылан суруйу.	
13	Б- 17.10.16 А- 19.10.16	5-с түһүмэххэ хатылааһын (викторина)	5-с түһүмэххэ үөрэппит айымнылары хатылааһын.	
14	22.10.16	Саха лит-та ўоскээбит уонна сайдыбыт суола (1917-1940cc.) 6-с түһүмэх: Уустук кэм литературата (1946-1960cc.)	Хатылаан чинэтий.	
15	Б- 24.10.16 А- 26.10.16	С П.Данилов - ырыя поэта.	1 ырыаны үөрэтий.	
16	29.10.16	Манчаары маңан ата.	71стр. ыйытыыга бэлэм.	
17	Б-7.11.16 А-9.11.16	А.И.Федоров (1919-1959cc.) - „Студент кэпсээнэ“ - ырытыы-чинчийи.	Сиһилий кэпсииргэ бэлэмнэний.	
18	12.11.16	„Тулаайах дыылбата“ суругунан үлэ.	Тулаайах обо баар дуо?	
19	Б- 14.11.16 А-	Леонид Андреевич Попов – лирик поэт.	1 ырыаны үөрэтий.	

	16.11.16				
20	19.11.16		Н.Г.Золоторев – Николай Якутской- дыкти дылбалаах сур夶ааччы.	Бэлиэтэний.	
21	Б- 21.11.16 А- 23.11.16		Суоналдыйай Толбонноох-табыллыбатах таптал.	Сиһилии аабы	
22	26.11.16		Сөбүлээтиң да сүгэһэрдээххэ, таптаатың да тайахтаахха.	Кэпсииргэ бэлэмнэний.	
23	Б- 28.11.16 А- 30.11.16		Батталы утары	Ситэрэн аабы.	
24	3.12.16		Уот	Суругунан үлэбэ бэлэм- нэний.	
25	Б-5.12.16 А-7.12.16		Өйтөн суруйуу: «Төлкө» арамаантна Маайа уобараанын сайдыыта. «Төлкө» арамаантна норуот үүйээнин туһаны.	Талан ылан, суруйуу.	
26	10.12.16		Төлкө, дылба, онохуу.	„Төлкө“ туһунан дьонтон ыйыт.	
27	Б- 12.12.16 А- 14.12.16		Гавр.Гр.Вешников – Баал Хабырыыс – Уус- Алдан сур夶ааччыта.	Конспект суруйуу.	
28	17.12.16		Чуумпуну иһиллии.	1 ырыаны эбэтэр хохону үөрэтий.	
	Б- 19.12.16 А- 21.12.16		Эйэлээх олох ырыалара	6-с туһүмэби хатылааһынца бэлэмнэний.	
31	24.12.17		Уустук кэм лит-гар түмүк уруок.	Билбэгэх ыйытыларын көрүү.	

		(викторина)		
32	Б-9.01.17 А- 11.01.17	7-с түүмэх: Саха билинци литературага. (1960-1985cc.)	Аа҃быы, конспект суройуу.	
33	14.01.17	Г.П.Башарин „Три писателя-реалиста“	Аа҃быы, суронуу.	
34	Б- 16.01.17 А- 18.01.17	Софрон Данилов „Сүрэх тэбэрин тухары“ роман авторын оло೦ уонна айар үлэтэ.	Бэлиэтэний.	
35	21.01.17	Хомолто (19 чааха)	Ситэрэн аа҃быы.	
36	Б- 23.01.17 А- 25.01.17	Алыптаах айылбаба. (41 чааха)	Оло೦ кытта ситимнээн кэпсийргэ бэлэмнэний.	
37	28.01.17	„Сүрэх тэбэрин тухары“ хатылааһын.	Тус оло೦ кытта ситимнээн көрүү. Өйтөн суройууга бэлэмнэний.	
38	Б- 30.01.17 А-1.02.17	Өйтөн суройуу. - «Арамаанга учуутал норуот оло೦ор оруола».	Суройуу.	
39	4.02.17	П.Н.Тобуруокап – ырыяаһыт поэт.	Дьонтон ырыаларын ыйыт. 1 ырыаны үөрэт.	
40	Б-6.02.17 А-8.02.17	„Күндүттэн күндүнү, оло೦ туойбуутум“.	„Ырыа олох аргыһа“ суругунан үлэ.	
41	11.02.17	Саха лит-та үөскээбит уонна сайдыбыт суола. (1990 – 2005cc.)	Эбии хаһыаты көрүү.	
42	Б- 13.02.17 А- 15.02.17	Н.А.Габышев „Анфиса“ 1. «Сүрэжинэн таптал уонна өйүнэн таптал арааһа». 2. „Тапталы талбаккын, таптал бэйэтэ кэлэр“	Сиһилии кэпсээhinin. Кылгас суругунан үлэ.	
43	18.02.17	Н.Габышев .. Мичэр “	190стр. ыйыт.бэлэмнэний, сорудааы көр.	

44	Б- 20.02.17 А- 22.02.17		Дм.Гер.Дыдаев (1935-1975cc). Өр сүллаах ахтылбаным	„Дођотторбор- үелээннэхтэрбэр“ өйгө үөртий..	
45	25.02.17		„Хара быраат хара убайыгар су- руйбут суруга“	200 стр. ыйыт. бэлэмнэний.	
46	Б- 27.02.17 А-1.03.17		В.С. Яковлев – Далан олођо уонна айар үлэтэ.	Бэлиэтэний.	
47	4.03.17		„Дыкти саас“ Мөккүөр.	Кэпсииргэ бэлэмнэний.	
48	Б-6.03.17 А-8.03.17		Айта	Кэпсииргэ бэлэмнэний.	
49	11.03.17		Олох киэн аартыгар.	хатылааһынна бэлэмнэний.	
50	Б- 13.03.17 А- 15.03.17		«Олох аартыгар дыкти саастаахтар» «Дођордохуу суолтата» өйтөн сурук. («Дыкти саас» сэһэнинэн.	Суруйу.	
51	18.03.17		В.Н.Потапова – курес санаа поэтессата. Олођо уонна айар үлэтэ.	Бэлиэтэний.	
52	Б- 20.03.17 А- 22.03.17		Үчүгэйиэн бу сиргэ. Буруйдаабаппын кими да...	1 хогоону өйгө үөртий. Эбии хоһ-н аабыы.	
53	25.03.17		Суругунан үлэ темалара: 1.Төннүбүт аат. 2.Үчүгэйиэн бу сиргэ.	Ситэрэн суруйу.	
54	8.04.17		8-с түһүмэх: Саха лит-та сана кэм кирбийитигэр. (1986 сыйтан)	Бэлиэтэнэн аабыы.	
55	Б- 10.04.17 А- 12.04.17		Н.А.Лугинов – саха народнай су- руяаччыта.	Аабыы, суруйу.	
56	15.04.17		„Аламна, Алампа...“ пьеса:	Ситэрэн аабыы.	

			Танцнары		
57	Б- 17.04.17 А- 19.04.17		Саха норуутун туһугар олох	хатылааһыңца бэлэмнэний.	
58	22.04.17		И.М.Гоголев-Кындыл олоһо, айар үлэти.	110-115 стр. Конспекты сиtэрии.	
59	Б- 24.04.17 А- 26.04.17		- Саннышар санаам сэргэтэ - Сэргэ- олох символа	Кэпсииргэ бэлэмнэний.	
60	29.04.17		О.Н.Корякина-Умсуура Кэп түонуу	Бэлиэтэнэн аабыы.	
61	А-3.05.17		Мунатыйыы	Ырытарга бэлэмнэний. 290-302 стр.	
62	6.05.17		Н.В.Михалева – Сайа Дүнүр, лүнсүй сир үрдүгэр!	128-131с. Аабыы.	
63	Б-8.05.17 А- 10.05.17		Кэтэһимэ кэрени	1 хоноону ёйгө үөрэтии. 305-307 стр.	
64	13.05.17		Сайа уонна Умсуура		
65	Б- 15.05.17 А- 17.05.17		Н.И.Харлампьевава – саха дъяхталларыттан народнай сур-чы. Киhi үчүгэй аатырыан баbараp.	Xoh-н аабыы. Суругунан үлэ5э бэлэм.	
66	20.05.17		Суругунан үлэ темалара: Манчаары батаха ыңырда Символ уобарастар (И.Гоголев) Алампа таптала.	Хатылааһыңца бэлэмнэний.	
67	Б- 22.05.17 А- 24.05.17		Сыллаабыны хатылааһын. Тест.		

I ч резерв